

Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur Plan 2017—2020

Maastricht → januari 2016

Voorwoord

1 Profiel instelling

missie	03
nieuwe richting	03
projecten	04
publiek, doelgroepen	05
talentontwikkeling	06
samenwerking	07

2 Kwaliteit

verdieping en evaluatie	08
2017–20	08
verbinding	10
metamorfose	10
jong talent	11

3 Educatie en participatie

educatie	13
publieksprogramma	14

4 Maatschappelijke waarde

communicatie	15
doelgroepen	15

5 Ondernemerschap

financiën	17
team	18
Raad van Toezicht en Code Cultural Governance	18

Voorwoord

We denken dat kennis per definitie op school wordt geleerd, op taal gebaseerd en visueel verworven is. Vandaar dat de termen voor cognitieve verwerving vaak verwijzen naar woord en beeld: lezing, inzicht, perspectief. Maar daarnaast ontwikkelen wij onze kennis via andere zintuigen: gehoor, smaak, geur en tastzin. Ook in de professionele wereld zijn de zintuigen uiterst belangrijk. De dokter traint haar handen om de juiste diagnose te kunnen stellen. De kok gebruikt zijn reuk en smaak om de versheid van ingrediënten vast te stellen.

De wereld van de zintuigen omvat allerlei fenomenen die haaks staan op de huidige, rationeel geordende, gecontroleerde en gedigitaliseerde samenleving: intuïtieve kennis, het horende zien, het voelen door de huid, synesthesie, fantoompijn, stemmen uit het verleden, waarneming op basis van echolocatie. De fenomenen laten zich niet altijd meten; ze zijn zelfs niet altijd volledig kenbaar. Maar ze vormen een rijke bron voor artistieke praktijken. De Britse schrijver Bruce Chatwin beschreef in 'The Songlines' hoe de Aborigines hun landschap 'kenden' door het te zingen. Het Vlaams-Portugese zangensemble Graindelavoix reconstrueert eeuwenoude mondeling overgeleverde liturgieën door al repeterend te vertrouwen op zijn kunde en kennis van zangtradities. De Catalaanse meesterchef Ferran Adrià ontwikkelde revolutionaire recepten met een team van getrouwe medewerkers zonder dat hij een woord met ze hoefde te wisselen.

Het Marres programma van de komende vier jaar zal gewijd zijn aan de zintuigen. Het onderzoekt hoe we de zintuigen herkennen, gebruiken en trainen met de onderliggende ambitie om een nieuw vocabulaire van de zintuigen te ontwerpen vanuit de wereld van de beeldende kunsten.

Marres ontwikkelt zijn zintuigenprogramma niet alleen om het discours van de kunsten te verbreden, maar ook om de sensitiviteit in de samenleving te vergroten. Het programma is gebaseerd op het idee dat het stimuleren van de zintuigen de sensitiviteit bevordert. Het nodigt de bezoeker uit om open te staan voor nieuwe indrukken. Die openheid vergroot onze vrijheidszin en generositeit en bevordert daarmee de gevoeligheid voor anderen en de wereld om ons heen. Het idee toont verwantschap met het vroege Verlichtingsdenken waarin de werking van de zintuigen nog direct werd gerelateerd aan een rijke gevoelswereld en open geest. Het sluit ook aan op allerhande nieuw wetenschappelijk onderzoek dat het belang onderstreept van zintuiglijke training voor bijvoorbeeld medici en juristen. Zintuiglijke informatie wordt daarbij voor effectief handelen even belangrijk geacht als theoretische kennis.

1 Profiel instelling

missie

Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, is een internationaal opererende presentatie-instelling met Maastricht als thuisbasis. De instelling onderzoekt nieuwe ontwikkelingen in de hedendaagse kunst en cultuur. Het presenteert deze aan een gedifferentieerd publiek door middel van langlopende programma's met een brede onderzoeksvraag. De programma's krijgen vorm in tentoonstellingen, onderzoeksactiviteiten en publieksevenementen.

Sinds 2009 is Marres opgenomen in de BIS infrastructuur. Het vormt daarmee onderdeel van een netwerk van zes instellingen die direct Rijkssubsidie ontvangen. Tegelijk behoort het tot een veel groter landelijk en internationaal netwerk dat zich richt op de voorhoede van de experimentele hedendaagse kunst. Binnen dit netwerk onderscheidt Marres zich in naam en praktijk als *huis voor de hedendaagse cultuur*. Het richt zich op de beeldende kunst en tal van andere artistieke praktijken in een brede culturele context.

nieuwe richting

In de afgelopen jaren legde Marres het fundament voor een langlopend programma over de zintuigen in de context van de beeldende kunst. Daarbij stonden beeldend kunstenaars centraal. Marres betrok echter ook ontwerpers, componisten, parfumeurs en koks.

Met het ontwikkelen van een vocabulaire van de zintuigen draagt Marres bij aan een inhoudelijk discours dat relevant is voor educatie en wetenschap. Het programma vereist de ontwikkeling van nieuwe educatie- en publieksprogramma's, omdat zintuiglijke kennis en verbeelding curriculair en maatschappelijk vooralsnog beperkt aandacht krijgen.

Omdat de zintuigen een ervaringswereld bedienen die ook zonder taal en tekst kan worden gewaardeerd, is het Marres programma aantrekkelijk voor een niet-professioneel publiek. In het verlengde daarvan ontdekt Marres onverwachte maatschappelijke partijen die met de zintuigen te maken hebben, zoals de middenstand, de horecawereld en de amateurkunsten.

Marres' nieuwe programma is ingebed in het Bourgondische Limburg, waarin Maastricht, met zijn waardering voor mode, schoonheid en lekker eten, onbetwist geldt als de hoofdstad van de zintuigen.

projecten

Marres' projecten in het zintuigenprogramma zijn in de afgelopen periode in drie categorieën onder te verdelen.

Eerst zijn er de zogenaamde *immersieve tentoonstellingen*, waarin bezoekers worden ondergedompeld in een omgeving. De *Winter Anti Depression Show* (2014), gewijd aan de rol van zintuiglijke beleving in de zorg, leidde bezoekers in kleine groepjes door een reeks zintuiglijke kamers. *Undertones* (2014), gericht op de relatie tussen lichaam en architectuur, bracht hen naar intensieve klankinstallaties in ondergrondse ruimtes. Levi van Veluws scenografische *The Relativity of Matter* (2015) liet de bezoekers dwalen door een groot en sterk zintuiglijk droomlandschap.

Deze *immersieve tentoonstellingen* brengen Marres belangrijke feedback voor de ontwikkeling van een vocabulaire over de zintuigen. Het karakter van de tentoonstellingen maakt dat bezoekers graag spreken met de aanwezige *hosts* en hun bevindingen noteren in het gastenboek en vragenlijsten. Bezoekers beschrijven hun ervaringen opvallend vaak in niet-visuele termen. Ze voelen dat de tijd stil staat en de temperatuur verandert. Ook horen ze allerlei dingen, voelen ze dat ze plotseling stil moeten staan, en noteren ze allerlei lichamelijke reflexen (zoals luid ademen), die gewoonlijk niet bij museumbezoek of zelfs kunstbeleving voorkomen.

De tweede categorie wordt gevormd door *onderzoekstentoonstellingen* waarin Marres brede vragen over de zintuigen aan de orde stelt. Kunstenaars worden hier uitgenodigd om werk te maken over condities die weliswaar als mentaal worden ervaren, maar die primair door het lichaam worden gesignaleerd, zoals empathie en intimiteit. Voorbeelden van tentoonstellingen in deze reeks zijn onder meer *The Unwritten* (2014) en *Intimacy* (2015). De eerste stelde de vraag of er een zintuiglijke beleving van de geschiedenis mogelijk is. De tweede zocht naar de vervlechting van intimiteit in het werk van kunstenaars, de persoonlijke leefomgeving van Maastrichtenaren en de bezoekers.

Deze *onderzoekstentoonstellingen* zijn gericht op de verwerking en het bewustzijn van zintuiglijke condities. Ze zetten het publiek aan tot nadenken over de affectieve kant van de samenleving, die van vergeten geschiedenissen, van terreur, liefde en wanhoop.

Een derde categorie tentoonstellingen zijn *case studies*. Ze zijn gewijd aan specifieke zintuiglijke kwesties die voorkomen in de praktijk van individuele makers. Katja Maters *What You See and What You Know* (2013) was gewijd aan de immer verschuivende relatie tussen zien en bewustzijn. Ferran Adrià: *Notes on Creativity* (2016) richt zich op de consequente en radicale aanpak van smaak en synesthesie. Het stelt daarbij aan de orde hoe zintuiglijke waarneming een rol speelt bij ons vermogen om permanent te vernieuwen.

In de *case studies* toont en ontleedt Marres specifieke zintuiglijke praktijken, en stimuleert het bij het publiek de reflectie daarop.

publiek, doelgroepen

Met het zintuigenprogramma heeft Marres zijn publiek aanzienlijk verbreed. Lange tijd richtte het zich op een professionele niche van kunstprofessionals, verzamelaars en theoretici. De afgelopen periode vonden - voor het eerst - ook buurtbewoners, nieuwsgierige passanten en mensen op zoek naar een nieuwe ervaring hun weg naar Marres. Tevens werden professionele doelgroepen uit de muzikscene, architectuur en design, en de culinaire wereld aangesproken. Publieksonderzoek toont aan dat het profiel van deze bezoekers breed is: 15% bezoekers (vooral leerlingen en studenten) zijn tussen de 15 en 25 jaar oud, 60% tussen de 25 en 50 en 25 % zijn ouder dan 50 jaar.

Bezoekers ervaren Marres als een totaalconcept waarin de tentoonstellingen, maar ook het mooie historische pand, het bijzondere restaurant, de prachtige binnentuin en een zorgvuldige publieksbegeleiding de ervaring versterken. Een stroom van positieve recensies getuigden de afgelopen periode van het succes van deze formule, waarin intimiteit en kwaliteit centraal staan.

De keuze voor deze waarden wordt ingegeven door het kleine volume van het huis en versterkt door het type tentoonstellingen en het soort begeleiding dat het nieuwe programma biedt.

In zijn tentoonstellingen zoekt Marres naar wegen om niet-talige ervaringen uit te wisselen en te verwerken. Sommige tentoonstellingen hebben geen verklarende teksten en vragen van de bezoekers dat zij zich volledig overgeven aan de zintuiglijke ervaring. Andere tentoonstellingen nodigen uit tot empathie omdat ze gaan over mentale condities die lichamelijk worden ervaren. Ten slotte zijn er tentoonstellingen die aan de bezoekers vragen om zich te verplaatsen in thema's zoals de relatie tussen geluid en ruimte of synesthesie.

De ervaring wordt gefaciliteerd door publiekbegeleiders die afwisselend als *host*, gids of vraagbaak fungeren. Zij zorgen ervoor dat de bezoekers voldoende ruimte krijgen om hun eigen zintuiglijke ervaring op te doen.

Sommige tentoonstellingen vereisen beperkte toegang. In de afgelopen jaren werd bij een aantal het publiek doelbewust gelimiteerd om de ervaring van de getoonde werken en kunst-installaties zo intens mogelijk te laten zijn.

Omdat de toegang tot de tentoonstellingen in het huis beperkt is, organiseert Marres grootschaliger activiteiten buitenshuis, bijvoorbeeld tijdens festivals, waar een groter en ander publiek wordt bediend. Dat draagt bovendien bij aan de bekendheid van

Marres. Tussen 2013 en 2015 leidde dit beleid ertoe dat Marres gemiddeld meer dan 25.000 bezoekers per jaar bereikte.

Met de mix van grootschalige activiteiten voor een breed publiek buitenshuis en tentoonstellingen met een sterk ervaringssegment voor een kleiner publiek binnenshuis, creëert Marres een optimale uitgangspositie voor ervaringsonderzoek. Tegelijk onderstreept het zijn rol als voorhoede-instituut dat experimenten onderneemt die niet iedere instelling zich kan of wil veroorloven. Het publieksbereik van die experimenten is overigens veel groter dan de getallen aangeven. Een aanzienlijk publiek kijkt mee via de website (87.126 unieke bezoeken in 2013, 149.450 in 2015) en *social media* (4400 Facebook volgers) Ook bedient Marres een groot aantal kunstprofessionals, critici, docenten van kunstacademies, universiteits- en museummedewerkers. Zij fungeren als schakel tussen Marres en een breder professioneel publiek.

talentontwikkeling

Talentontwikkeling behoort tot de kerntaken van Marres. Marres toont het werk van jonge kunstenaars en werkt nauw samen met academies in de regio en de Universiteit Maastricht. Het biedt studenten stageplekken in research, educatie en communicatie. Voorts werft Marres studenten als *hosts* en *peer educators*. Voor de laatste categorie werft het bovendien ook leerlingen van het Voortgezet Onderwijs. Ten slotte organiseert het jaarlijks het project *Marres Currents*.

In *Marres Currents* worden werken getoond van pas afgestudeerde kunstenaars, afkomstig uit kunstacademies in de Euregio België, Noordrijn-Westfalen en Zuid-Nederland. In dit programma werkt Marres intensief samen met twaalf academies. De tentoonstellingen zijn ingebed in een bredere programmering, gericht op training, netwerken en professionalisering.

Het programma dient twee doelen: enerzijds het tonen van jong talent en het bieden van kennisverdieping voor beginnende kunstprofessionals in de Euregio. Het tweede doel is de ontwikkeling van een internationaal netwerk voor kunstenaars, academies en instellingen.

De geselecteerde curatoren en kunstenaars worden intensief begeleid in de aanloop naar een tentoonstelling. Marres organiseert een coaching traject waarin de deelnemende kunstenaars worden getraind hun werk te presenteren aan niet-professionals. Gedurende de periode van de tentoonstelling vinden ook trainings- en verdiepingsdagen plaats, gewijd aan bijvoorbeeld het selectieproces van curatoren, fondsenwerving en broedplaatsen. De dagen worden druk bezocht door studenten van deelnemende academies. Ze worden gezien als aanvulling op het nieuwe academiecurriculum waarin kunststudenten worden voorbereid op de beroepspraktijk.

samenwerking

Marres functioneert binnen de eigen regio in een stevig verband met het Bonnefantenmuseum, de Van Eyck Academie, Bureau Europa, de Maastricht Academy of Fine Arts and Design (MAFAD) en Fashionclash. Met elk van deze instellingen wordt samengewerkt, materieel en kennis gedeeld, worden programma's ontwikkeld en wordt samen opgetreden. De eerste drie zijn partners in de door Marres geïnitieerde Maastrichtse museumnacht. Met Bureau Europa organiseerde Marres de afgelopen twee jaar een reeks projecten waaronder de belangrijke interieurprijs voor *The Great Indoors*. Deelnemers van de Van Eyck Academie tonen hun werk regelmatig bij Marres en de instituten delen publieksprogramma's. Bij de daarvoor geschikte solotoonstellingen maakt schenking van een werk aan het Bonnefantenmuseum deel uit van de overeenkomst met de kunstenaar. Met Fashionclash organiseert Marres extra programmering rond het jaarlijks modefestival. De MAFAD is partner van de jaarlijkse serie *Marres Currents*.

Ook buiten de regio ontwikkelt Marres een breed netwerk. De directeur zit in het bestuur van het Nederlandse netwerk van presentatie-instellingen *De Zaak Nu* en het netwerk van Euregionale kunstinstellingen *Very Contemporary*. Hieruit voortvloeiend zijn er samenwerkingsprojecten gepland met Z33 (Hasselt) en MU (Eindhoven). In groter verband ontwikkelde Marres structurele samenwerkingsverbanden met onder meer The Drawing Center (VS), The Lighthouse (GB), Watershed (GB), Australian Center for the Moving Image (AU) en MACBA (ES).

Voor het onderzoek naar de zintuigen entameert Marres een internationaal verband van universiteiten en onderzoeksinstituten. Een cyclus van presentaties en workshops wordt in samenwerking met academici van uiteenlopende vakgebieden, waaronder psychologie, kunst, letteren, gezondheidswetenschap en filosofie ontwikkeld. Ook formeert Marres een team met dansprofessionals, academici en kunstkenneren om aankomend voorjaar sessies te doen met de vakgroep *Knowing From the Inside* van de antropoloog Tim Ingold (University of Aberdeen). Wetenschappers van het Max Planck instituut in Berlijn hebben belangstelling getoond om ook een bijdrage te leveren aan het onderzoek.

2 Kwaliteit

verdieping en evaluatie

Marres wil de komende jaren voortbouwen op het in de afgelopen periode gelegde fundament. Het onderneemt hierbij de volgende stappen:

- De lijn van tentoonstellingen wordt voortgezet om meer zintuiglijke kennis te vergaren, deels met eigen research en deels door raadpleging van experts en publiek.
- In 2016 worden de eerste pilotbijeenkomsten gehouden waarin feedback wordt verzameld en verwerkt.
- Voor het verzamelen van informatie van het publiek stelt Marres een divers team samen van *ambassadeurs* (uit de vriendenkring), *hosts en peer educators*.
- De vergaarde kennis wordt, net als de studie en het onderzoek waarop het programma stoelt, digitaal ontsloten. De eerste proeven hiervoor worden gedaan in 2016 met een stageteam van de Universiteit Maastricht.

Met deze verdieping en tegelijk evaluatie van het zintuigenprogramma zet Marres zijn traditie voort om te denken in lange lijnen, een brede (cultuurhistorische) vraagstelling en inzet van antropologische en maatschappelijke disciplines.

2017—20

De drie tentoonstellingscategorieën keren terug in het vierjarenprogramma 2017-20. De genoemde tentoonstellingen kregen veel bijval van publiek en kunstcritici. Bovendien leverden ze elk specifieke kennis op voor de verdieping en continuïteit van het programma.

Een voorbeeld van een *immersief* project voor de komende periode is *Ghost Voices* (2017). Het project wordt ontwikkeld in samenwerking met het muziekensemble Graindelavoix en handelt over de stem als de belichaming van het verleden. Vertrekpunt hierbij is de laat 19e-eeuwse fascinatie voor ‘haunting voices’. De oudste opnames van stemmen, zoals de laatste castraat van het Vaticaan en stemmen van *Ghost Dancers* opgenomen door antropoloog James Mooney (1861-1921), worden begeleid door documentatie van de fascinatie voor de (verloren) stem door antropologen, kunstwetenschappers, filosofen en romanschrijvers. Een van de centrale figuren hierin is de Britse schrijfster en kunstwetenschapper Vernon Lee (pseudoniem voor Violet Paget, 1856-1935), die ijverig gelezen werd door de recentelijk weer in de belangstelling staande kunsthistoricus Aby Warburg (1866-1929).

Een voorbeeld van een *onderzoekstentoonstelling* is het project *Bourgeois Terror and Despair* (werktitel, 2018), waarin radicaal verzet tegen het moderne Europa wordt belicht. Dit project onderzoekt, net als het eerdere Marres project *The Unwritten* (2014), de affectieve kant van de geschiedenis. Een belangrijke figuur in de tentoonstelling is de eigenzinnige filmmaker Derek Jarman (1942-1994) die door zijn met Shakespeareaans proza en punkesthetiek doorspekte aanvallen op de regering Thatcher eens een cinematic terrorist werd genoemd. De tentoonstelling presenteert de prachtige notebooks van Jarman, documentair materiaal en fragmenten van zijn films.

Jarmans werk wordt verbonden met documentatie en columns voor het tijdschrift *Konkret* van de ideoloog van de *Rote Armee Fraktion* Ulrike Meinhof (1934-1976). Voorts wordt werk getoond van Rossella Biscotti (over de Italiaanse Rode brigade), Jeremy Deller (over Britse rellen en David Bowie's Ziggy Stardust tour) en Emily Jacir (*Materials for a Film*, over de moord op de vermeende Palestijnse activist Wael Zwaiter).

Een voorbeeld van een *case study*-tentoonstelling is *The Animal Kingdom* (werktitel, 2017) waarin de Noorse kunstenaar Espen Sommer Eide bestudeert hoe de zintuiglijke werelden van mensen en dieren zich tot elkaar verhouden. De kunstenaar volgt al jaren met *tracking devices* de zintuiglijke bewegingen van dieren. Marres onderzoekt met hem hoe de verzamelde data, samen met een aantal voltooide werken kunnen leiden tot een verbeeld zintuiglijk universum van de dierenwereld.

Marres' zintuigenfocus en tentoonstellingstypologie vormen geen keurslijf. Marres blijft zich altijd sensitief opstellen ten opzichte van nieuwe stemmen en actuele verbanden. Een voorbeeld hiervan is de beeldend kunstenaar Marijn van Kreij die in de reeks van Katja Mater en Levi van Veluw is uitgenodigd om het huis Marres te gebruiken als 'machine' voor zijn werk. Van Kreij ontwikkelt zijn totaalwerk in samenwerking met andere kunstenaars en musici voor eind 2017. Marres onderzoekt of dit project kan worden gecombineerd met een *artist in residence* periode bij de Jan van Eyck Academie.

verbinding

Omdat de kennis van andere partijen en de participatie van het publiek een grote rol spelen in het verkrijgen van inzicht in de materie en de formulering van nieuwe vragen, experimenteerde Marres in de afgelopen jaren met tentoonstellingstypologieën. De vitale combinatie van in- en extramurale projecten die daaruit ontstond, blijft ook in de komende jaren kern van de programmering. De extramurale projecten hadden voorheen een aparte status onder de titel *Marres Projects*. In de toekomst wordt deze verzameltitel niet langer gehanteerd omdat de projecten een integraal onderdeel van het tentoonstellingsprogramma vormen.

Sinds 2015 neemt Marres deel aan regionale festivals.

Zo nam het met performances van beeldend kunstenaars Mette Sterre en Anique Weve deel aan het Carnaval. Marres ontwikkelde voorts een programma met Feiko Beckers op het populaire muziekfestival Bruis. Het gaf opdracht aan de beeldend kunstenaars Susan Zwambag en Richard Kromjong om een huis der zintuigen te bouwen voor het festival 'Beelden op het Vrijthof'. Ten slotte ontwikkelde Marres samen met Bureau Europa een project met onder andere de vormgever Chris Kabel op het landgoed Winselerhof bij Landgraaf en organiseerde het een *pilot* voor zintuiglijke wandelingen met een team van honors studenten van de Universiteit Maastricht.

In de programmering van 2017-20 blijft Marres verbinding zoeken met nieuwe locaties en doelgroepen. Ook blijft het deelnemen aan Carnaval (in 2017 met beeldend kunstenaar Frank Koolen) en andere lokale festivals. Ten slotte zal Marres de serie zintuiglijke wandelingen uitbreiden in voorbereiding op het programma *Elements* (2018), waaraan een reeks van instellingen in de Euregio deelnemen.

metamorfose

Marres gelooft in de idee van de gedaantewisseling. Leidende gedachte hierbij is dat elke culturele instelling wendbaar moet zijn voor een veranderlijk publiek en nieuwe onderwerpen. Om hen tegemoet te komen zoekt Marres steeds naar nieuwe vormen voor artistieke ontmoetingen.

Zoals Marres tijdens de *Winter Anti Depression Show* zich als *Art Resort*, en bij *The Relativity of Matter* als droomlandschap manifesteerde, zal het zich in de toekomst weer andere rollen aanmeten. Zo staat er voor de zomer van 2017 de *Marres Tourist Office* op de rol, waarbij bezoekers bediend worden in hun verlangen om toerist te zijn in eigen stad, of juist te verdwijnen in het exotische. Deze keuze voor de *Tourist Office* werd ingegeven door de resultaten van publieksenquêtes waarin zomertoeristen in Limburg aangeven eerder te willen ervaren dan beschouwen.

De *Tourist Office* biedt gidsen voor persoonlijke wandelingen, recepten tegen verveling op een regenachtige dag en allerhande artistieke vervullingen van de wensen van het zomerpubliek.

Aan de wens om vorm en methode van tentoonstellingen steeds te heroverwegen, ligt naast genoemde inhoudelijke en publieksmotieven ook een institutionele overweging ten grondslag. Deze staat centraal in de positie die Marres binnen de Nederlandse kunsteninfrastructuur inneemt. Marres absorbeert en filtert, staat open voor veel ongelijksoortige indrukken en impulsen. Tegelijkertijd roept Marres deze veelsoortigheid ook op, moedigt haar aan en geeft haar door in tentoonstellingen. Maar misschien wel de belangrijkste ambitie is dat Marres zich blijft ontwikkelen als een ontmoetingsplaats voor een breder publiek dat zoekt naar nieuwe artistieke impulsen in onze samenleving. Het is belangrijk zijn reputatie te bestendigen als een plek die inzet op de productie en ontsluiting van bijzondere artistieke praktijken in een steeds andere setting.

jong talent

Meer dan zestig jonge kunstenaars zijn in de afgelopen drie jaren hun carrière bij het project *Marres Currents* begonnen en enkele honderden hebben als student gedeeltes van het programma bijgewoond. Een deel van hen heeft een galerie gevonden, een ander deel is zijn studie gaan vervolgen of heeft een eigen netwerk opgestart. De curatoren van vorige edities bezetten inmiddels goede posities op Nederlandse en internationale scholen en instellingen, zoals het Sandberg Instituut in Amsterdam, Z33 in Hasselt (BE), De St. Lucas Academie in Antwerpen (BE) en de Liverpool Biënnale (UK).

Het netwerk bestendigt de reputatie van de scholen en bevordert uitwisseling en artistiek verkeer dat voorafgaand aan dit project vrijwel afwezig was. Binnen dit netwerk ontstaat een actieve interdisciplinaire dialoog tussen kunstenaars, docenten en andere professionals. Die blijkt bijzonder waardevol voor de toekomst van de betrokkenen en voor het beleid van de academies. Zo krijgt Marres bovendien inzicht in het werk en ideeëngoed van steeds nieuwe lichten kunstenaars en curators. Mede door dit inzicht is het gevraagd om mee te denken met het ontwikkelen van een nieuw beroepsgericht curriculum van de Akademie St. Joost in Breda en Den Bosch.

Marres Currents zal in de periode 2017–20 worden geïntensifieerd en uitgebreid. Marres mikt op de uitbreiding van de Duitse groep academies en zoekt nieuwe locaties voor de tentoonstellingen. Ook werkt het met de deelnemende academies aan de verankering van het project in hun curriculum, zodat vierdejaarsstudenten worden betrokken bij de verdiepingsdagen die Marres in Maastricht en Amsterdam organiseert. Het Nederlands- Vlaams cultuurhuis

De Brakke Grond (Amsterdam) en de Gemeente Tongeren (BE) hebben Marres benaderd om de derde editie van *Marres Currents* na vertoning in Maastricht naar hen door te laten reizen. Marres onderzoekt met de Brakke Grond of het een vaste partner in het project kan worden. Het Goethe instituut in Amsterdam heeft toegezegd mee te helpen bij de uitbreidingsambitie naar Duitsland en toont ook belangstelling deel te nemen in het publieksprogramma.

Het vinden van nieuwe partners heeft naast de grotere uitstraling voor de deelnemende kunstenaars ook het voordeel van kostendeling. Het project werd gestart met gemeentelijke gelden voor cultuurprojecten met jongeren, maar die gelden zijn in de bezuinigingen per 1 januari 2016 gesneuveld. Marres vraagt jaarlijks een bijdrage aan de academies, maar niet alle academies kunnen hieraan voldoen. Extra inkomsten van andere coproductanten zijn derhalve noodzakelijk.

3 Educatie en participatie

educatie

In de periode 2009-2012 bestond er geen structureel educatieprogramma voor middelbare scholen. Gezien zijn kleine staf, experimentele kerntaak en beperkte mogelijkheden, koos Marres er toen voor zich vooral op te stellen als een productiehuis en laboratorium voor de kunsten. Marres richtte zich voornamelijk op professionals en studenten. De keuze werd mede ingegeven door de omstandigheid dat scholen zich in de beperkte tijd die zij aan museumbezoek besteden, veelal kiezen voor het bredere aanbod van het Bonnefantenmuseum.

In de afgelopen jaren heeft Marres onderzocht hoe het zijn educatieve profiel kan verbreden. Dit is allereerst ingegeven door de toenemende vraag van scholen om leerlingen te betrekken bij het zintuigenprogramma. Ook realiseert Marres zich dat een goed vormgegeven educatief programma zijn ervaring met en kennis van de zintuigen verrijkt doordat het essentiële feedback genereert.

De inhoudelijke en methodologische ontwikkeling van zo'n educatief programma vereist een nieuwe, experimentele aanpak. Marres heeft immers de ambitie een educatief aanbod te creëren dat niet op cognitieve kennisverwerving en betekenisgeving is gericht, maar op voelen, ervaren en de training van de zintuigen. Dit aanbod wordt ontwikkeld in samenspraak met leerlingen, docenten en didactici.

Bij de tentoonstelling *Levi van Veluw: The Relativity of Matter* zijn de eerste proeven gedaan met zo'n zintuiglijke aanpak. Leerlingen is gevraagd een reisbeschrijving te geven van hun ervaring in de tentoonstelling, bijvoorbeeld in de vorm van een tekening, diagram of film. Dit laat ruimte om persoonlijke ervaringen te verwerken zonder onmiddellijk in analyse en reflectie te vervallen. Voor de tentoonstelling *Ferran Adrià: Notes on Creativity* ontwikkelt Marres smaaklabs en workshops die zich richten op de verbeelding van de smaak en de rol van de zintuigen in creativiteit.

In de periode 2017-20 zet Marres in op een aantal nieuwe instrumenten. Het biedt een breed programma waarin verschillende leergebieden en vakken worden aangesproken, van CKV en beeldende kunstvakken tot geschiedenis en biologie. Ook brengt het kunstenaars en curatoren naar de scholen. Voorts ontwikkelt Marres een programma voor een digitale leeromgeving en lanceert het een online videoplatform op Vimeo. Ten slotte betreft het een leerlingenteam direct bij tentoonstellingen om via peer education een grotere groep leerlingen van het Voortgezet Onderwijs bij het programma te introduceren. Een pilot hiervoor start in februari 2016 bij *Marres Currents #3: Sightseeing*.

Met deze nieuwe instrumenten verwacht Marres in de komende periode jaarlijks 1500 leerlingen uit het Voortgezet Onderwijs te bereiken. Daarbij rekt het ook op 300 leerlingen Primair Onderwijs en 1000 studenten uit het Hoger Onderwijs.

Publieksprogramma: Training the Senses

In het verleden werden publieksactiviteiten van Marres vaak goed bezocht, maar ze misten een consistente verbinding met de onderzoeksagenda. Bovendien merkt Marres dat bezoekers vaak meer willen weten over de projecten en achtergronden van het zintuigenprogramma.

In de komende jaren ontwikkelt Marres daarom een meer structureel en consistent publieksprogramma. Dit programma wordt verweven met educatie zodat de twee elkaar kunnen versterken. In het publieksprogramma worden experts en kunstenaars uitgenodigd advies te geven over en deel te nemen aan scholenprogramma's. Smaaklabs en workshops die worden ontwikkeld voor het educatieve programma, worden op hun beurt geïntroduceerd in het publieksprogramma.

Marres start in 2016 een lezingen- en workshopcyclus die richting biedt aan het publieksprogramma. Deze eerste cyclus omvat presentaties van onder andere de antropoloog Tim Ingold, smaakprofessor Peter Klosse, dansdramaturge Peggy Ollislaegers, lichaamswetenschapper Jenny Slatman en *plant sensing* expert Natasha Myers. De presentaties, uiteenlopend van lezingen, smaaklabs, workshops tot warming-ups, worden gestreamd en op de website gepubliceerd. Een aantal wordt verwerkt tot essays voor een publicatie over de zintuigen in de kunst.

De cyclus biedt verdieping door nieuwe denkwegen, ervaringen en tentoonstellingen te suggereren. Zo is de presentatie van dansdramaturg Peggy Ollislaegers met medisch antropoloog Anna Harris onderdeel van de voorbereiding op een volgende fase in het immersieve werk van Levi van Veluw. Eerder zijn naar aanleiding van zijn installatie in Marres een reeks interne gesprekken gevoerd met dansexperts. Daarna organiseerde Marres een (druk bezocht) openbaar gesprek tussen hem en een aantal dansers en choreografen. In het voorjaar van 2016 wordt een proef gedaan voor het nieuwe werk in samenwerking met de performance-afdeling van de Toneelschool Maastricht. De hierboven beschreven presentatie vormt het voorlopige sluitstuk van de voorbereiding. In het voorjaar dient Marres de tweede fase van het project van Van Veluw in bij de commissie voor de Biënnale van Venetië van 2017.

4 Maatschappelijke waarde

communicatie

De uitstraling en bekendheid van Marres is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Zo kreeg de *Winter Anti Depression Show* uitgebreide mediabelangstelling in binnen- en buitenland (Franse en Italiaanse kranten, Duitse en Belgische televisiezenders). Er werd voor deze tentoonstelling ook voor het eerst intensief samengewerkt met de VVV en horecabedrijven in Maastricht om te stimuleren dat een groter deel van de toeristen in de stad naar Marres kwam. Ook voor *Undertones* (2014) maakte Marres *package deals* in samenwerking met de VVV, de NS, NRC en de lokale hotelbranche. Onderdeel van deze campagne was een bijlage bij NRC Handelsblad. Voor *The Relativity of Matter* (2015) bracht een succesvolle crowdfundingactie veel publiciteit op. Bij *Ferran Adrià: Notes on Creativity* (2016) vormt het in de vorige tentoonstellingen zorgvuldig opgebouwde netwerk de basis voor een breed uitgezette campagne waarbij veel media in West-Europa worden bereikt.

doelgroepen

In de afgelopen jaren wist Marres steeds nieuwe doelgroepen te bereiken. In de periode 2009-12 richtte Marres zich vooral op een vast publiek van kunstprofessionals met belangstelling voor een breed perspectief op hedendaagse kunst. In de periode daarna richtte Marres zich op meer uiteenlopende doelgroepen: bij de *Winter Anti Depression Show* was bijna 70% van de bezoekers nooit eerder in Marres geweest. Met *The Relativity of Matter* bereikte Marres een breed publiek, van internationaal tot regionaal. Projecten als *Undertones* en *Ferran Adrià: Notes on Creativity* trokken bovendien vakspecialisten aan uit resp. de muziek en de culinaire wereld.

Ondanks een beperkt budget kreeg Marres het voor elkaar verschillende groepen te bereiken door op hen gerichte mediakanalen te benutten. Daarnaast heeft Marres zijn digitale aanwezigheid versterkt. De website werd vernieuwd en er wordt een actief beleid gevoerd op *social media*. Op Facebook heeft Marres bijna 4400 volgers, waarvan meer dan 50% onder de 34 en meer dan 75% onder de 44 jaar. In 2016 zullen een Instagram account en Vimeo platform worden toegevoegd, vooral ook om jongeren tussen de 18 en 24 jaar oud beter te bereiken.

Met speciale campagnes en activiteiten richt Marres zich op publiek uit de eigen regio. Daartoe wordt een mix van regionale media en specifieke publieks- en educatieve programma's ingezet. Bij lokale en regionale promotie wordt gebruik gemaakt

van de expertise en middelen van Maastricht Marketing en *Very Contemporary*, het netwerk van Euregionale instellingen waarvan Marres deel uitmaakt. Buiten de regio verbindt Marres zich steeds met partners die de uitstraling van een project kunnen vergroten. Zo kreeg Marres bijvoorbeeld publicitaire steun van diverse nationale fondsen, Fotoweek, Maand van de Geschiedenis, Voordekunst, Art Rotterdam en de Museumvereniging.

Modern publiek laat zich moeilijk binden. Toch werkt Marres hard aan het behoud van publiek dat via een specifiek project wordt geworven. Direct contact via de *hosts* en vrijwilligers levert niet alleen inhoudelijke *feedback* op maar is ook effectief bij het verduurzamen van het contact via registratie voor de Nieuwsbrief en andere uitingen. Met studenten van de Universiteit Maastricht onderzoekt Marres mogelijkheden om die opvolging verder uit te breiden. Sinds 2015 stuurt Marres ook enquêtes naar bezoekers met vragen over hun ervaringen met Marres. Een gedeelte van hen wordt ook 'Vriend van Marres'.

Marres voert waar mogelijk beleid op het gebied van de Code Culturele Diversiteit. In de etnisch homogene stad Maastricht bedient Marres een relatief jong en divers publiek, waarvan een deel een niet-Nederlandse culturele achtergrond heeft. Uit deze populatie worden ook onderzoekers en stagiaires geworven. Marres ontwikkelt verder mixed background programma's voor scholen, van waaruit ook zijn volgende presentatie op het festival Bruis zal voortvloeien.

5 ondernemerschap

financiën

Marres' eigen inkomsten vertonen in de afgelopen jaren een stijgende lijn. In het overgangsjaar 2013, waarin de nieuwe directeur aantrad en Marres tijdelijk sloot voor een kleine verbouwing, bedroegen de eigen inkomsten iets meer dan 10% ten opzichte van de structurele publieke subsidies. In 2014 en 2015 steeg het aantal projecten en daarmee ook de eigen inkomsten tot ca. 26%. Deze inkomsten waren afkomstig van uiteenlopende bronnen: crowdfunding, verkoop van entreekaarten, sponsoring, bijdragen van academies en fondsen: Stichting Doen, Fonds 21, Stichting Elisabeth Strouven en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Marres heeft voorts een vriendenkring opgericht en een gedifferentieerd prijsbeleid gevoerd. Dankzij deze uiteenlopende bronnen is Marres erin geslaagd de doelstelling voor de eigen inkomstennorm van 19,5% gemiddeld over de eerste drie jaar te behalen.

In de periode 2017-20 verwacht Marres voldoende inkomsten te hebben om aan de eigen inkomstennorm te kunnen voldoen. Toch is het belangrijk om te vermelden dat de werving van extra gelden een enorm beslag legt op de organisatie en soms op gespannen voet staat met experimenteel voorhoedewerk. Marres opereert daarbij in een zwakke economische regio waar sponsoring voor hedendaagse kunst zeldzaam is. Coproducties zijn kostbaar, maar leveren weinig inkomsten op.

Marres moet zijn uiterste best doen om een jaarlijkse begroting van ca. 1 miljoen, waarbij bijna een kwart afkomstig is van private sponsors en fondsen, te kunnen behouden. Alle onderdelen van de begroting, de steun van het Rijk, de Provincie Limburg, de Gemeente Maastricht, sponsors en fondsen, zijn onmisbaar voor het realiseren van de ambities.

De kwetsbare positie van Marres wordt onderstreept door de per 1 januari 2016 ingezette bezuiniging van de Gemeente Maastricht. Als gevolg hiervan kan *The Great Indoors* geen doorgang meer vinden, moeten de gelden voor *Marres Currents* op een andere manier worden geworven en levert Marres ook nog eens € 50.000 structurele subsidie in. Deze kortingen maken het moeilijker voor Marres om te investeren en daarmee extra gelden te werven.

De bezuiniging zal in de komende jaren worden opgevangen door een combinatie van kostenbesparing en het aanboren van nieuwe inkomstenbronnen. De kostenbesparing wordt geëffectueerd door een meer substantiële kostendeling bij projecten zoals *Marres Currents*, waaraan verscheidene partners deelnemen. Het aanboren van nieuwe inkomstenbronnen geschiedt door middel van de uitbreiding van de vriendenkring en een intensiever relatiebeleid.

Om zijn positie te verstevigen, heeft Marres ook een plan ontwikkeld om het historische pand waarin het huist door de Gemeente Maastricht te laten doneren aan de stichting Elisabeth Strouven. Deze stichting verwerft en ontwikkelt erfgoed voor de zeer lange termijn (honderden jaren). In ruil voor een mogelijke donatie van het huis heeft de stichting toegezegd het pand geheel te restaureren en bovendien met Marres een huurcontract op gunstige voorwaarden af te spreken zodat de instelling gemakkelijker aan de eigen inkomstennorm kan voldoen. Het voorstel wacht thans op goedkeuring door de gemeente.

Tegenover een gemeentelijke overheid die worstelt om aan haar, deels door de van Rijksweg ingezette decentralisatie, uiteenlopende taken te voldoen, staat een toenemende betrokkenheid van de Provincie Limburg, die in 2015 en 2016 Marres facilitair en incidenteel ook financieel bijstond. Dit regionale draagvlak wordt maatschappelijk versterkt door de medewerking en steun die Marres ontvangt van de Maastrichtse middenstand, de regionale horeca en het bedrijfsleven.

In geval van tegenvallende inkomsten voert Marres een adequaat financieel beheer met tijdige (project-) managementinformatie en regelmatige liquiditeitsbegrotingen die de directie voldoende sturingsinstrumenten en de Raad van Toezicht voldoende inzicht bieden om eventuele tegenvallers binnen de exploitatie tijdig te signaleren en daarop te reageren.

team

Marres heeft een vast kernteam van 6 medewerkers (3,9 fte) dat zorg draagt voor het gebouw, kantoor, tentoonstellingsprogramma, educatie en communicatie. Het team wordt bijgestaan door freelance medewerkers, stagiaires en een groot aantal *hosts*, geworven voor de baliefunctie en projecten buitenshuis. Stagiaires helpen bij productie, research en communicatie. Marres ziet het als zijn taak om jongeren te begeleiden en te ondersteunen in hun professionele ontwikkeling. In de komende jaren zoekt Marres verdere ondersteuning op het gebied van educatie, research en fondsenwerving. Aangezien Marres zijn overhead niet te zeer wil belasten, zullen deze taken door zzp'ers en studenten worden uitgevoerd.

Raad van Toezicht en Code Cultural Governance

Om de bevoegdheden van bestuur, toezicht en directie meer transparant te maken, besloot het bestuur in 2014 om over te schakelen naar een Raad van Toezicht–directiemodel. Deze omschakeling werd in 2015 geëffectueerd. De Raad van Toezicht

conformeert zich aan de *Code Cultural Governance*. Hij vergadert vijf maal per jaar en evalueert zijn werkzaamheden in een jaarlijkse bijeenkomst. Voorts hanteert de Raad een rooster van optredens en een profielschets voor zijn leden. In 2015 werd één nieuw lid voor de Raad geworven. Vanwege de afloop van de reguliere zittings-termijn zullen in 2016 twee leden plaatsmaken voor nieuwe leden. De directeur legt verantwoording af aan de Raad van Toezicht over de artistieke, organisatorische en financiële stand van zaken. De directeur is benoemd voor onbepaalde tijd. De Raad van Toezicht houdt jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur.